

Представе научника о историјском Исусу*

мр Мирослав М. Поповић

Списи римских историчара дају нам непосредну информацију о стању хришћанске религије у првом веку. Ту налазимо директну и од хришћанских извора независну потврду да је Исус Христос био историјска личност. Забелешке о Исусу налазимо код Тацита, Светонија и Јосифа Флавија. У Тацитовим *Аналима* постоји историјско сведочанство о погубљењу Исуса Христа под Тиберијем, баш у доба када је Понтије Пилат био прокуратор, гувернер Јудеје. Извештај је потекао од једног од највећих античких историчара, па чак и највећи скептици тешко могу оспоравати чињеницу да је Исус Христ био историјска личност.

У свом делу *Животи и дванаест римских царева*, у књизи посвећеној Клаудију, када је реч о едикту цара Клаудија на основу кога су из Рима протерани неки Јевреји, Светоније зврди да је ту главни потпиривач био извесни Хрест (*Chrestus*).

По неким научницима, у питању је још једна историјска потврда о «оснивачу хришћанства», мада Христ није могао бити жив и активан у Риму у доба Клаудијеве владавине (41-54. н.е). Могуће је да су се ови људи окупљали само у Христово име и да се израз *impulsore Chresto/Christo* односио на покрет под тим именом. Јосиф Флавије у *Јеврејским списанима*, насталим 93/94. г, спомиње три значајне лично-

сти из Еванђеља – Исуса, Јакова и Јована Крститеља.

Дуже од једног века постоји покрет у проучавању Новог завета који има за циљ да на прецизан начин опише историјског Исуса, «какав је он заиста био». Први покушај био је дело Хермана Самуела Раимаруса (1694-1768), чије је ставове после његове смрти штампао његов пријатељ Готхолд Лесинг. Спис се звао *О циљу Исуса и Његових ученика*, у коме је Раимарус изнео мишљење да се прави Исус веома разликовао од Исуса описаног у Еванђељима. По њему, његови ученици написали су Еванђеља како би промовисали сопствену нову религију, коју су сами свесно утемељили на подвали, јер су украли Исусово тело и затим тврдили да је он и даље жив.

Давид Фридрих Штраус (1808-1874) објавио је дело *Исусов животи криптички изражен*, у коме је натприродне елементе Еванђеља одбацио као невероватне. Сматрао је да би се Еванђеља посматрана у целини најбоље разумела ако би се сагледала као митолошке приче које садрже веровања старих хришћана, пре него историјске податке о Исусовом животу.

Штраусову хипотезу мита заменила је хипотеза тенденциозних списа, коју је поставио тибингенски професор Фердинанд Христиан Баур. Сматрао је да се хришћанство развило из јудејства и одмах имало две странке – Петрову и Павлову. Петрова странка је више била обојена јудаизмом, а Павлова више наглашавала васељенски, свеопшти значај хришћанства. Еванђеља и остали новозаветни списи, по ње-

* Аутор у тексту пише о ставовима научника који не припадају круговима православних богослова – који су увек неговали правилна схватања о Исусу Христу – већ махом о ставовима оних који су припадали другим научним струкама, а њихова мишљења су била популаризирана у савременој научној јавности.

му, настали су с циљем измирења ових двеју странака.

У следећим деценијама објављено је више «Исусових живота», у којима је описиван као реформатор морала и учитељ етике. Било је и противника оваквог мишљења, па је Јоханес Вајс (1863-1914) веровао да је Исус био апокалиптичарски пророк и ишчекивао крај света. Алфред Едерсхаим, у делу *Живот и време Исуса Месије* из 1896, тврди да Еванђеља дају поуздану слику о Исусу какав је уистину и био.

Алберт Швајцер (1875-1965) написао је преглед развоја потраге у делу *Поштраја за историјским Исусом* (1906). Књига је каталогизовала достигнућа ове потраге и уздрмала њену веродостојност, јер је изнела мишљење да су научници који су са пуно самопоуздања писали о «историјском Исусу» заправо описивали сами себе. Швајцер се слагао са Вајсом да је Исус био апокалиптичарски пророк, који се очигледно преварио. Током овог периода Марковом еванђељу враћен је углед извора неочекивано велике вредности, а Јованово еванђеље одбачено је као релативно безвредан извор података о Исусу. Научници су сматрали да је све што стоји у Марковом еванђељу вероватно чињенично, док се веродостојност осталих Еванђеља доводила под сумњу. Вилијам Вред (1859-1976) је у својој књизи *Месијанска тајна* из 1901. године тврдио да је и Марково еванђеље нераскидиво везано за напоре ране Цркве да пројектује своју веру у Исуса као Месију на предања из времена Исусовог живота. Један од главних извора за Исусов живот је овом књигом одбачен, па се зауставила потрага за историјским Исусом.

До пред крај Другог светског рата преовладавало је мишљење да је немо-

гуће раздвојити Исуса у ког је веровала Црква (каквог га приказују Еванђеља) од историјског Исуса из Назарета. Рудолф Бултман (1884-1976) тврдио је да то какав је историјски Исус могао бити нема никаквог значаја. Оно што је важно није то шта је Исус из Назарета могао рећи или учинити за свог живота, већ оно шта је Бог учинио његовом смрћу на крсту и његовим васкрсењем.

Група Бултманових ученика на челу са Ернстом Кеземаном (1906-1998) изнела је претпоставку да веровања ране Цркве нису могла проистећи ни из чега, већ да је морало бити неких видова учења историјског Исуса, који су, не тако сложени као каснија веровања Цркве, могли представљати основу за каснију мисао.

У двадесетом веку наставило се оно што су Раимарус и Штраус започели још у осамнаестом и деветнаестом веку, па се резултати тих фаза истраживања могу резимирати на следећи начин:

1) Последица разграничења између «историјског Исуса» и «Христа вере» била је разликовање два нивоа у раној хришћанској историји која су подједнако присутна у канонским Еванђељима. С једне стране су аутентични историјски догађаји који су се збили још за Исусова живота, а на другој страни еванђељски извештаји о тим догађајима који су писани бар четрдесет година касније.

2) Уочено је да су тзв. синоптичка Еванђеља (Матеј, Марко и Лука) много ближа историјском Исусу, него што је то случај са Јовановим еванђељем, у коме је приказан један духовнији Исусов лик.

3) Током двадесетог века постало је јасно да је Марково еванђеље написано пре Матејевог и Лукиног, што је убрзо довело и до идентификације документа Q и формулисања хипотезе о «два извора» синоптичких еванђеља.

Период треће потраге почео је седамдесетих година 20. века и она није водила порекло из Немачке, већ из Британије и Северне Америке. У њој налазимо три основна интересовања. Прво је интердисциплинарност. Постоји више научних методологија и приступа него раније, социолошки и антрополошки увид у свет првог века у коме је деловао Исус дали су нове и важне димензије о историјском Исусу. Тако научници враћају Исуса јудаизму. По трећој потрази је рано хришћанство било по саставу разноврстан покрет и слика историјског Исуса добија се целокупним предањем еванђеоског типа које се може препознати као такво. Најпрофилисанији пример оваквог приступа дао је је вероватно Исусов семинар, који је 1985. основао Роберт Фанк. Заступа становиште да су и неканонска еванђеља, попут гностичког *Томиној еванђеља*, један рани и независан поглед на Исусово учење и подједнако вредна као синоптичка и Јованово еванђеље. У њих се често убраја и документ Q као доказ другачијег схватања Исуса унутар матичног хришћанства. Предлагано је да историјски Исус био учитељ «мудрости», нека врста јеврејског киничара, други, пак, сматрају да у Исусу треба пре видети апокалиптичарског учитеља унутар традиционалног јеврејског контекста.

Рационалистичка критика садржи много нелогичности, старе хипотезе су напуштене, али има и екстремних

решења, по којима, како тврде Калтхоф, Робертсон и Древис, Исус никада није постојао. Ова тврдња, да је наука доказала непостојање Христа, ушла је у многе школске уџбенике комунистичких земаља 20. века, да би се он касније представио као легендарна измишљена личност.

Све ове хипотезе су биле једно време популарне, али су их брзо смењивале нове и то траје до данас. Какви год да су њихови аргументи, ниједна од њих није довољно убедљива и није успела да се наметне као трајно решење. Све нападе науке и филозофије хришћанство је издржало, чак се изградило и напредовало кроз расправе о појединим питањима, постало јаче. Ауторитет Еванђеља се научно не може успешно оповргнути, он траје две хиљаде година, сви покушаји напада се аргументима и логиком могу одбити и то се успешно чини вековима. Покушај да се раздвоји «историјски Исус» од Христа и васкрслог Господа, који је једнак Богу још у раној теологији је потрага која се увек завршава без јасних и коначних резултата.

Велики број позитивних чинилаца даје добре разлоге за аутентичност Еванђеља. Еванђељске приче показују непосредно и специфично познавање живота у Палестини Исусовог времена и дају углавном истиниту слику из живота те културе. Археолошки налази редовно показују како су писци Еванђеља у праву. У позадини Исусовог учења могу се уочити трагови руралне Палестине – арамејског. Еванђеља, писана грчким језиком, повремено задржавају арамејске изразе, а велики део Исусовог учења сачувао се у облику арамејске поезије.

Поузданост еванђељских извештаја доводе у питање интелектуал-

ци склони филозофском скептицизму који је усмерен ка сваком документу, старом или модерном, који указује поверење могућности јављања јединствених или чудесних догађаја. Академске студије Библије и даље се углавном крећу у оквирима механицистичког погледа на свет, према коме се свемир схвата као затворен систем који функционише у складу са круто уоб-

личеним «законима природе», какве је дефинисао Њутн. Физика више не функционише по том обрасцу, па је рад новијих теоретичара довео до појаве флексибилнијег схватања шта би могло бити могуће у оквиру физичког свемира. Дакле, и модерне природне науке се полако отварају да признају ауторитет Еванђеља.

Зашто не једна Америчка Православна Црква? *

Џорџ Пацуракос

Можете ли да замислите Америку састављену од двадесет држава без федералне владе и без председника? Ово је застрашујућа помисао, зар не?

Међутим, постоји слична ситуација у којој девет етничких источних православних јурисдикција у Америци независно функционише већ неколико деценија, без административног вође за Америку.

Осам ових јурисдикција долазе из следећих националних помесних Цркви: Албанске, Антиохијске, Бугарске, Карпато-руске, Грчке, Румунске, Српске и Украјинске. Девета је Православна Црква у Америци (ОСА – “Orthodox Church in America”) која је „аутокефална“ или самоуправна.

ПЦА (Православна Црква у Америци) је настала 1970. године, као издана руске православне јурисдикције у Америци, и постала је независна од Московске Патријаршије. ПЦА, у којој се богослужења врше на енглеском језику, сада обухвата и албанску, бугарску и румунску православну јурисдикцију, поред своје првобитне руске.

Антиохијска архидијецеза у Америци је од Светог Сабора Антиохијске Патријаршије добила аутономију 2003. године. Она је самоуправна; има пуномоћје да наименује, бира и посвећује своје епископе; и може да наименује три кандидата за место архиепископа и да захтева од своје матичне Цркве да одабере једног од те тројице. Као у ПЦА, црквене службе у америчким антиохијским црквама су на енглеском језику.

У свом напору да ове бројне православне јурисдикције доведе до јединства, блаженопочивши Архиепископ Јаков је 1960. године основао SCOBA (“Standing Conference of Ort-

* Наслов изворника: George Patsourakos, “Why Not a United American Orthodox Church?”, необјављени рукопис, IntRes: <http://www.orthodoxytoday.org/articles8/Patsouras-American-Orthodox-Church.php>.